

2010

Nr: 5

BUDKAFLE

FÖR

HÅBO KULTUR- OCH HEMBYGDSFÖRENING

Museets öppettider:

Lördag-söndag under juni-augusti kl.11.00-15.00

Några rader från ordförande	Sidan 2
Platsannons programgruppen	Sidan 2
”Idékväll Håbo” - en kulturkväll	Sidan 2
Dragrännans historia	Sidan 3
Minnesanteckningar från Katrinedals herrgård	Sidan 4
Kulturarvsdagen 12 september	Sidan 5
Minnesstenens tillkomst och kungens inköp av ekar	Sidan 6
Visste Du....	Sidan 7
Höstens program	Sidan 8

Några rader från styrelsens ordförande

En fin sommar har nu fått en efterföljare i en vacker höst med riktigt sköna och varma dagar. Valet är genomfört och vi har fått en ny politisk situation både i vår riksdag och i vår kommun. Sverigedemokraternas framgång stärker partiet ekonomiskt och ger dem många nya plattformar för att kunna driva sina frågor.

En mycket medveten SD-strategi är att partiet vill satsa stort på det **svenska** kulturarvet däribland hembygdsrörelsen. SD vill strypa allt stöd till det som kan provocera och chockera. Så här säger SD:s presschef Mattias Karlsson i SR:s Kulturlytt den 21/9 ”SD vill införa en centralstyrd politik för positiv och nyttig kultur och avveckla allt statligt stöd till konst och kultur som upprör och provocerar”.

Vi bör vara vaksamma och observanta på försök från Sverigedemokraterna att binda oss – t.ex genom riktade gåvor av något slag – till sin starkt invandrarfientliga politik. Vår värdegrund är att hembygdsrörelsen är öppen för alla oavsett bakgrund. Det mångkulturella samhället är en förenande faktor och en stark tillgång för integrering och utveckling. Kulturarvet är ett kraftfullt politiskt instrument och kontrollen över det arvet är SD:s medel för att nå en ännu starkare maktposition.

Den 13/11, se inbjudan på annan plats i detta medlemsblad, kan vi prata om detta men också om trevligare saker. Vad vill Du att vi skall genomföra under kommande år? Det vill vi i styrelsen gärna veta.

Detta är årets sista Budkafle och därför till slut ha en riktigt
GOD JUL OCH ETT GOTT NYTT ÅR!

Hans Söder

Styrelsens ordförande

Bertil Olsson som ingått i Programgruppen har tyvärr avgått. Programgruppen planerar utåtriktad verksamhet som föreläsningar och studiebesök. Kom gärna med i vår grupp! Vi vill bli fler. Ta kontakt med mig, Eva Askberger, 0738163735, evaaskberger@yahoo.se, om du vill vara med.

”Idékväll Håbo” - en kulturkväll

Torsdagen den 14 oktober bjöd Länsforskningsrådet i Uppsala län in till ett möte med ett antal olika föreningar i Håbo som på olika sätt sysslar med kulturella frågor. Vi var ganska många som hörsammat inbjudan, bl.a. Hembygdsföreningen med ordf Hans Söder samt Torpgruppen, Skokloster Gille, Styret Gamla Bålstabor, Lilla Hagalunds vänner, Häggeby Bygdegårds/Skolmuseum, Börje Sandén m fru från Upplands Bro Hembygdsförening samt Åsa Eriksson Håbo kommuns Kultursekreterare.

Det var en mycket givande kväll där alla berättade om sina olika projekt. Torpinventeringsgruppen fick ett utmärkt tillfälle att presentera vårt arbete med torpinventeringen i kommunen, framförallt för Länsforskningsrådet. Vi vill gärna fortsätta samarbetet med de olika föreningarna.

För torpgruppen

Bo Hammarström

”Dragrännans” historia mm

VILLA AMERIKA

Vid infarten till Ballast grustag låg villa Amerika, mycket förfallet, då det 1992 brändes ned av Räddningskåren. Namnet Amerika kom av att mannen som bodde där flyttade till USA när han kom dit reste han genast hem igen och bosatte sig här.

Amerika 1:1 Ägare Gustav E. Hjalmar Johansson f. 1898 i Östuna förs., Stockholms län, son till Elias Johansson o. Anna f. Pettersson, gift med Anna Maria f. Pettersson 1901 i Kalmar förs., dotter till Karl Pettersson o. Anna f. Eriksson, barn Sven f. 1921, Vanja f. 1923, Lennart f. 1924, Stig f. 1932.

Johansson i Amerika ”Stolpjohan” kallad, arbetade en tid i ett cementgjuteri beläget nära Lilla Ullevifjärden, en bit bortom Lugnet. Senare blev han anställd i grustaget som öppnade alldeles vid Amerika. Han omkom tragiskt, när grusmassor rasade över honom. Den sista som bodde här var sonen Stig Johansson.

DRAGEBORG

Ur chaufförernas ekonomiförening U.P.A. Historik 1919-1944

Frågan om ett eget vilo- och semesterhem hade alltsedan samköpslagets tid varit den primära tanken inom styrelsen. Som tidigare nämnts hade en del sporadiska försök gjorts att lösa frågan, men bristen på kapital hade alltid rest hinder i vägen. Frågan, tidigare bordlags, togs nu upp till behandling av styrelsen den 15 januari 1925. Det första uppslaget till fastigheten Drageborg vid Bålsta, som sedermera skulle komma att övergå i Ekonomiföreningens ägo, gavs av vaktmästare Eriksson. Egendomen var belägen 1 km från Enköpingsvägen, invid vägen till Håtuna. Arealen omfattade 3,48 ha, varav cirka 2 ha god åker, resten tomtmark, delvis skogsbeväxt, samt trädgård med ett 40-tal fruktträd. Huvudbyggnad med tillhörande annex innehöll sammanlagt 34 rum och 17 kök. Området var s.k. ecklesiastikjord med 140 kronors årlig avgift enligt kontrakt som löpte till år 1956. Priset var 10,000 kronor. Styrelsen beslöt att fara till ort och ställe för att närmare studera anläggningen.

Efter företagen inspektion diskuterades frågan ytterligare inom styrelsen. Om föreningen ej kunde bli ägare till jorden ansåg S.S. Johansson det inte var något att reflektera på, utan yrkade därför avslag. G. H. Johansson var ej heller övertygad, att göra affär. S. Österwall ansåg att föreningen borde överta stället om jorden kunde friköpas. Hagelin önskade för tillfället inte ta ställning till frågan. David Johansson talade varmt för förslaget och ansåg att stället borde köpas inköpas. Styrelsen enades till slut om att anta D. Johanssons förslag om inköp av Drageborg samt beslöt att förelägga frågan till årsmötets avgörande.

Årsmötet avgör frågan

Vid årsmötet den 8 april 1925 kom frågan upp som punkt 7 på dagordningen. Österwall redogjorde för styrelsen förslag och åtgärd i frågan samt hänvisade i övrigt till föreningens program. Efter ytterligare diskussion för och mot beslöt mötet med 23 röster mot 2 att anta styrelsens förslag om inköp av Drageborg. Mot detta beslut framförde Mårdh sin reservation.

Äntligen hade chaufförerna och Ekonomiföreningen fått sitt efterlängtade vilohem. Tio långa år hade gått sedan Karl Edvard Hellberg, ”född 1868 på vintern” först framkastade förslaget. Det hade alltid varit hans önskedröm att se Stockholms droskchaufförer i ett eget semesterhem.

Drageborg inviges

Den 3 juli 1925 invigs Drageborg i samband med en utflykt. I fullastade bilar företogs resan ut till landet och fåglarna. Dukade kaffebord väntade vid framkomsten de omkring 60 deltagarna. Efter välkomsthälsning och presentation av egendomen skallade hurrarop för det nya vilohemmet. Senare tråddes dansen med fart och kläm. Utflykten blev mycket lyckad och förnöjsamheten var stor. Beställningar för semestern kom från flera håll och några familjer antecknade för lägenheter till påföljande sommar

Utdrag ur *Gun Molins* sammanställning
av *Hans Söderholm*

Minnesanteckningar från Katrinedals herrgård

Av Bengt Nyberg, född 1918

Jag bodde på Kungsholmen i Stockholm och min lyckligaste tid som barn var somrarna hos min morfar och mormor. Min morfar hette Gustaf Lagerström och var trädgårdsmästare vid Katrinedals herrgård i Övergrans församling. Mina morföräldrar bodde i ett hus med tre lägenheter, som hade ett rum och kök. Man hade el men varken vatten eller avlopp. Man fick hämta vatten istället. Morfar och mormor hade fyra barn. Deras närmaste granne var lagårdsförman Johan Johansson och hans hustru Lovisa och deras barn. Ett av deras barn hette Fride, som sedermera tog författarnamnet Jan Fridegård. I den tredje lägenheten bodde kusken Lundholm och hans hushållerska. Katrinedals herrgård ägdes då av patron Silfverhjelm, som långt tidigare hade köpt gården av riksdagsman J. Mallmin. Patron Silfverhjelm hade en anställd agronom, fröken Lönndal.

Jag kommer fortfarande ihåg min barndoms härliga somrar på Katrinedal. Jag gick omkring i stallet och ladugården, vallade kor, åkte hästräfsa och i höllas samt metade nere vid klappbryggan.

Min morfar var född 1865. Efter att ha gått igenom trädgårdsskolan vid Haga utanför Stockholm fick han anställning som trädgårdsmästare vid Katrinedals gård 1888. Han hade en tid varit anställd hos trädgårdsmästare Anders Zetterström vid Viks slott, som ligger nära Balingsta mellan Uppsala och Enköping. Där träffade han trädgårdsmästarens dotter Julia och de gifte sig 1890. Morfar hade också en stor bigård med ett stort antal bikupor. Jag kommer väl ihåg surrandet av alla bina och alla flugorna på grund av närheten till ladugården. Det var ett mycket slitsamt arbete med bina särskilt när de svärmade och han fick klättra upp i ett träd för att få ned svärmen. I ett litet vindsrum en trappa upp hade han sina redskap för framställning av honung. Jag fick hjälpa till med att dra slungan med hög fart, så att honungen rann ur vaxkakorna ned i burkarna. Sedan fick han resa in till Stockholm och sälja sin honung till några affärer.

Jan kan inte förstå, att han kunde få så mycket betalt att arbetet med honungen lönade sig. Morfar slutade sin befattning som trädgårdsmästare vid 67 års ålder 1932 men han fortsatte att arbeta i trädgården genom att sköta blommorna och växthusen till 1938. Då hade han arbetat i trädgården i 50 år. Han fick Patriotiska sällskapets guldmedalj 1921. Han var under flera år ordförande i ett par biodlarföreningar och fick där flera medaljer och diplom. Mormor avled 1939 och morfar kom så småningom till Bålsta ålderdomshem där han avled 1954, 89 år gammal.

Min moster Signe, född 1901, har berättat, att hon hade en lekkamrat, som hette Elsa och som var dotter till fiskaren Lundkvist vid Hagelvikens, som låg vid Ryssviken. Det var ca 1,5 km till Katrinedal. När de skulle gå till skolan, stod Signe alltid på lagårdsbacken och väntade på Elsa och sedan gjorde de sällskap vägen förbi Övergrans kyrka till småskolan, som låg en bit bort på vägen mot Lill-Kumla. På vintrarna kunde det ibland vara så mycket snö, att Elsas äldre bror Kalle fick bära henne vägen till Katrinedal, där Signe stod och väntade på henne. Jag kan fortfarande se framför mig Fridegårds far gående i backen på hemväg från ladugården. Han hade tjockt svart hår och skägg. Jag träffade Fridegård ibland när han var hemma och besökte sina föräldrar. Jag fick en gång skriva på hans skrivmaskin, vilket jag tyckte var väldigt spännande. Vid ett tillfälle kom min morbror Karl och hälsade på oss i Stockholm. Han var jämnårig med Fridegård. Morbror Karl och jag gick till Linnégatan och hälsade på Fridegård, som då arbetade i ett antikvariat där. Det var en trappa ned till en källarlik lokal. Han talade om att det sällan kom någon och köpte någon bok. Däremot hade han sällskap av råttor, som sprang omkring på golvet.

Jag träffade också ibland gårdens befallningsman Hugo Söderström, som var kyrkvärd vid Övergrans kyrka. Han hustru Therese var djupt religiös och hade en orgel i bostaden.

Nedtecknat av *Hans Söderholm*

KULTURARVSDAGEN

12 SEPTEMBER

Börje Sandén

Upplands-Bro Kulturhistoriska
Forskningsinstitut

36 kulturintresserade personer samlades vid Kalmarsand för att delta i "Kulturarvsdagen" 12 september. Börje Sandén hälsade alla varmt välkomna till Kulturarvsdagen. Börje talade om att programmet för dagen var att först åka till Hålvägarna intill Lillsjön och därefter skulle färden gå till Fornborgen. Börje Sandén talade om att under sommaren 1988 undersöktes ett tidigare ej uppmärksammat hålvägssystem nära gränsen mellan Upplands-Bro och Håbo kommuner. Hålvägarna ligger numera i Håbo kommun, men låg före gränsjusteringen för något tiotal år sedan i Bro kommun. Området återfinns nordväst om Lillsjöns norra strand. Vi hoppade in i bilarna och for till en plats nära Hålvägarna.

Efter att vi hade parkerat i närheten av Hålvägssystemet blev vi ledsagade fram till en snitslad kulturstig som gruppen fick vandra i och mellan de olika hålvägarna. Vid lämpliga platser efter stigen informerade Börje Sandén. Bland annat har man funnit en mycket gammal hålväg i hålvägssystemet. Den är V-formad och nästan 5 m från botten och upp till den normala markytan. Det är den djupaste. V-formen visar att man aldrig åkt med vagn i den. Parallellt med denna finns ytterligare ett tiotal ganska djupa hålvägar. Några av dem har en bredare botten, vilket visar att de använts av kärror och vagnar, eller kanske primitiva släpor, eventuellt med ett hjulpar längst fram. Efter en knapp timme klättrande upp och ner i hålvägssystemet kom vi fram till bilarna. Börje Sandén berättade att i Sveriges Nationalatlas - delen Kulturminnen och kulturmiljövard - som utkom 1994 placeras Draget som nummer 1 av 133 utvalda Märkliga äldre vägmiljöer. Även nr 2: Dalkarlsbacken och 3: Ceremonivägen vid Rösaring finns i Upplands-Bro.

Färden fortsatte till Fornborgen vid Draget.

När gruppen kom upp på borgen efter en slingrande tvär vandring blev det en fikarast med en vidunderlig utsikt över Lilla Ullfjärden. Börje fortsatte att berätta med sin stora kunskap bland annat om att anläggningen är av allt att döma ingen "borg" - troligen en kultplats - den är alldeles för stor för att kunna försvaras, över 4000 kvm. Borgen har en 400 m lång stenmur, är inte rester av en "riktig" mur, stenar ligger oordnade, till och med små stenar under stora, inga rester av träkonstruktioner kunde iakttagas. Det har funnits en stor eldhärd till vänster om ingången den kan ha haft en symbolisk betydelse - kanske finns en härd även på högra sidan. Det har funnits två gravrösen strax innanför ingången förmodligen inga riktiga gravar, kanske är det bara symboliska "gravar" - kenotafer. Börje Sandén berättade att borgen borde vara mycket äldre än tidigare uppfattning, kanske redan från bronsåldern, cirka 3000-3500 år sedan.

Hans Söderholm

Minnesstenens tillkomst och kungens inköp av ekar att planteras på Rosendal

En annan historia om stenen än den som hittills berättats. Börje Sandén 2004-04-28

Nedanstående text är hämtad ur boken Mina levnadsminnen av landshövding Kraemer, tryckt 1866. Denne var Konungens Befallningshavande i Uppsala län 1830-1862. Robert von Kraemer gjorde sig känd som en mycket driftig landshövding. I Upplands-Bro minns vi honom för de många vägbyggena: vid Dalkarlsbacken, Knektbacken, Aspriksbacken och bankutfyllnaden vid Kalmarsand för att komma förbi den svåra terrängen. Hans namn återfinnes på milstolparna av järn längs gamla E18. Det var vid Hushållningssällskapets lantbruksmöte vid Thoresta 1851 som han bildade landets första Skogsbushållningssällskap.

Minnesstenen står invid den forna skogvaktarbostaden i skogsbrynet ovanför Lillsjöns plantskola vid den äldre vägen i södra kanten av Dragets trafikplats. Vägen var då landsväg = "riksväg" mellan Stockholm och Enköping. Några år senare uttryckte kungen sin glädje över tillkomsten av den vackra nya landsvägen (nuv. Gamla E18) längs Mälarstranden.

Efter kungens besök lät skogvaktaren tillverka minnesstenen med följande text krönt av en kungakrona. "C XIV J åt här 1839 15/6".

Till en landshövdingens tjänsteplikt hörde den tiden att följa Konungen, dit han reste genom länet; detta skedde med stor ståt: först Kronolänsman, så Kronofogden, därefter en Enspännare till häst, bärande en stor stav med silverkula, vari länets vapen var graverat, sedan Landshövding och Regementschef; vanligen åkande i en vagn närmast framför Konungens hingstridare, varefter Konungens vagn följde i frisk fart, förspänd med 5 hästar, vilka alltid ombyttes då en mil var tillryggalagd.

Nu för tiden hava järnvägar häri gjort en förändring, och kanhända även det under Konung Ludvig Philips i Frankrike första regeringstid så kallade: "chapeau griseri", vilket även här kommit i bruk.

Konung Carl XIV tog vanligen under sina resor till och från Norge nattkvarter på Ekolsund. Jag minns en tilldragelse vid en sådan färd. Konungen anträdde vanligen resan först omkring kl.2 middagstiden. På morgonen samma dag frågade Excellensen Brahe mig, var Kungen kunde intaga middag; jag föreslog en prästgård i Bro socken, men den låg något åt sidan antogs ej förslaget. Jag nämnde då att på den långa Håbo allmänning bodde invid vägen en skogvaktare, känd för sina vackra planteringar, och då det var sommarvarmt kunde måltiden tagas under bar himmel i en berså. Sagt och gjort. Enspännaren Lindqvist, den i Gluntarna besjungne, avsändes med

matprovisioner och kockar till skogvaktaren Nürnbergs boställe, Draget, och erhöll nödiga föreskrifter.

Vid en utförsbacke bortom Grans gästgivaregård började mina hästar taga till sken. Jag hoppade ur vagnen och var i ett ögonblick vid högra hästens huvud, gav det en våldsamt puff, som hade till följd, att hästarna kastade sig in i skogen till vänster och hejdades där av höga furor. Kungen lät stanna sin vagn och frågade om jag skadat mig, vilket dock ej var händelsen; emellertid blev jag efter tillika med Överste Willebrand, som åkte med mig. En resande gav mig välvilligt sina hästar i utbyte, och då jag framkom till Draget, gick konungen uppför allén till bostället.

Där mötte honom den ståtliga gamle Nürnberg i grön jägareuniform med 2 medaljer på bröstet, och bad på fransyska hans Maj:t vara välkommen "à sa cabane" Konungen vände sig förvånad om och frågade mig vad detta ville säga, att jägaren talte fransyska. Jag upplyste då, att Nürnberg som livgrenadjär blivit med hela regementet tillfångatagen vid Lübeck 1806 af marskalken Bernadotte, och att han sedan vistades som fånge några år i Frankrike, där han, använd som kock af sin chef, Greve Gustaf Mörner, lärde sig hjälpligt tala fransyska. Car Johan utropade då: "vilken förunderlig

ödets lek, - en av mig som fransysk marskalk tillfångatagen obskyr grenadjär hälsar nu mig som konung välkommen i sin hydda i Sveriges djupa skogar”.

En god middag intogs i en blommande syrénberså, varefter konungen, vid särdeles glatt lynne, ville göra ett besök i Nürnbergs boning, men stötte pannan mot den låga dörrposten; Excellensen Brahe erinrade då, ”att så väl i kojor som i slott man måste kröka rygg”. Under en promenad till Nürnbergs väl underhållna trädskola köpte kungen, mot frikostig betalning i guld, 30 högstammiga ekar, med föreskrift att de skulle planteras vid Rosendal på Djurgården, och att denna plantering skulle benämnas, såsom den ock ännu där lär kallas Nürnbergs lund, till minne av denna tilldragelse. Vid Draget reste Nürnberg en sten med inskrift, erinrande om Carl XIV Johans höga besök därstädes.

chapeau = hatt griserie = lätt berusad cabane = koja

Visste Du

- att Uppland är vårt till namnet yngsta landskap
- att det ändå räknades som kärnan i det uråldriga Svea Rike (Svetjod)
- att det från folkvandringstid fram till 1200-talets slut var uppdelat i de s.k. Folklanden: Fjärdhundra - Tiunda- och Attundaland samt Roden. (Roslagen)
- att lagmannen och riddaren Birger Persson - fader till Heliga Birgitta – med en tolvmannanämnd ordnade samma n dessa folkland under en gemensam lagsaga, Upplandslagen, stadfäst 1296
- att Birger Magnusson – känd från ”Håtunaleken” då var rikets kung, 1290- 1318
- att Uppland är det på fornminnen rikaste landskapet i Sverige (c:a 60000 i Uppsala län)

Foto Hans Söderholm

- att Upplands vapen: Riksäpplet i guld på rött fält, är känt sedan 1500-talets mitt
- att Uppland (Uppsala) var kungasäte från omkr. år 400 till 1100, d.v.s. c:a 700 år
- att det är ett ”lågland” med Hjortmossberget, 112 m.ö.h i Järlåsa, som högsta punkt
- att det låg så gott som helt under vatten vid istidens avsmältning
- att drygt ett femtiotal av Upplands 155 kyrkor har intressanta målningar av medeltida datum
- att Uppland är nyckelharpanns hemort

Erik Hermansson

Redaktören har ordet:

Jag skulle vara mycket tacksam om Du som har något som Du vill svara, göra tillägg på någon artikel eller om Du har något nytt som Du vill sprida inom Kultur- och hembygdsföreningens medlemmar.

Hör av Dig till mig på

hans_soderholm@bredband.net eller ring 0171-54595.

Budkaflen finns inlagd på vår hemsidan www.kultur-historia.se

Kommande artiklar:

Carl Gustaf Wrangel - nyhetsjägare och kulturkonsument

Ett brev betyder så mycket.

Tidningsläsaren Wrangel.

Pultron eller sjöhjälte?

Exotiska nyheter.

Nästa Budkafle kommer ut 1 februari 2011 manusstopp 18 januari

Medlemsmöte 13 november kl. 14.00 i vår lokal på Knarrbacken

Information om vad Kultur- och Hembygdsföreningen har gjort under året, håller på med samt vad vi tänker göra kommande året.

Medlemsmöte med kaffe, kaka och Glögg.

Vi hälsar alla medlemmar speciellt nya medlemmar varmt välkomna ta gärna med någon utomstående granne/ar eller bekanta.

Sitt inte hemma ensam på kammaren

Kom till vår studiecirkel som vi har startat. ”Att läsa olika handstilar i husförhörslängder.” Vi träffas udda veckor på torsdagar kl. 19.00 i vår lokal på Knarrbacken.

Medlemsavgiften för 2011

- Enskild 125 kr
- Familj 150 kr
- Sätts in på Postgiro 232331-9

Håbo Kultur o Hembygdsförenings styrelseledamöter 2010

Namn	Mailadress	Telefonnummer
Ordförande:	hans.soder@home.se	0171-51441
Hans Söder	1 år	-
Vice ordförande:	kjell.sandell@bktv.nu	-
Kjell Sandell	2 år	070-6665778
Sekreterare:	gerd@rosendalekonomi.se	-
Gerd Dalersjö	1 år	070-5201094